

Jacob

PROLOOG

De magistraat zit zwetend te paard. Hij heeft buikpijn. De kans bestaat dat hij onderweg moet afstijgen om zich tussen het suikerriet te ontlasten. Niet alleen vanwege de diarree zou hij het liefst zijn thuisgebleven. Hij verheugt zich allerminst op de taak die hem te wachten staat. 's Morgens heeft hij nauwelijks genoeg kracht om zijn hemd in zijn broek te stoppen, zo moe en ziek voelt hij zich, laat staan dat hij in staat is de klopjacht op een moordenaar te leiden. En dan die gruwel van bloed en dood. De rommel. Het gedoe. De stank. Het verdriet van Jacob Rivers, eigenaar van Pelican Bay. De schielijk wegstrijkende slaven. De onrust die zo iets in de hele gemeenschap brengt, alsof het leven niet al moeilijk genoeg is. Het rapport voor de gouverneur. Hij huivert en rilt.

De weg, die de kustlijn van het eiland volgt, is stoffig. De wind, de eeuwige hete wind, jaagt het zand op. De manen van zijn paard kleven aanen van het zout. Langsschuivende wolken temperen af en toe de hitte van de zon. Het is een uur of drie. De magistraat veegt hals en nek droog en kijkt om of de mannen hem nog bijhouden. Hij ziet zijn korte schaduw en wordt getroffen door zijn eigen aanwezigheid op deze plaats en op dit uur. Waarom is hij hier en niet elders? Waarom is hij niet in regenachtig Sussex? De zon duikt weer weg, de schaduw verdwijnt en daarmee de warse gedachten.

Reder Burke, goede vriend van Rivers, sprong meteen in het zadel toen hij van de moord hoorde. Hij rijdt pal achter de magi-

straat. Dan volgt een klerk van een handelshuis, dan de assistent-havenmeester en ten slotte de sluwe eigenaar van vijf rumshops. De laatste drie hebben vandaag dienst voor de burgermilitie, die garant staat voor de veiligheid op het eiland, en houden hun wapens in de aanslag. Een kleinigheid kan meer geweld uitlokken. De angst maakt hun keel droog. Nog voor ze precies weten wat er is gebeurd, zijn ze bezeten van wraak. De dokter is meegekomen om officieel dood en doodsoorzaak te constateren. Die draagt geen wapen, maar zijn tas. Helemaal achteraan rijdt rechtop en ernstig de slaaf die de moord heeft gemeld, in zijn merkwaardige uitdossing: hemd, broek en vest van de blanke, de blote voeten en het hoofddekse van de Afrikaan. De magistraat vertrouwt hem niet. De magistraat vertrouwt niemand, ontwikkelde en welbespraakte slaven al helemaal niet.

Ze draven langs tientallen meters wuivend groen suikerriet, dat nog net niet hoog genoeg staat voor de oogst, maar wel hoog genoeg om mannen te verbergen. Dan weer komen ze langs een pas beplant perceel, bemest met rottende bagasse. Hij wordt misse-lijk van de zoete stank. De stank van dood. Op een veld katoen, dat plotseling een wijder uitzicht biedt waarin je weer kunt ademhalen, staan gebogen zwarte ruggen die zich rechten op het horen van hoefgetrappel. Zwijgend kijken de slaven hen na, tot de opzichter zijn zweep laat knallen. Ze beginnen te zingen maar worden tot stilte gemaand. De magistraat ruikt hun zweet. Of zijn het de geiten die een eindje verder op een hoekje woeste grond zijn bijeengedreven door drie kinderen. Zijn maag speelt op. Bij een krampaanval in zijn darmen buigt hij zich diep over de hals van het paard. Zout bijt in zijn ogen. In de buurt van Rivers' huis laat hij zijn paard overgaan in stap en gebaart hij zijn mannen goed op te letten. Je weet maar nooit wat je tegenkomt: een voortvluchtige slaaf, een ploegje marrons op zoek naar vee om buit te maken. De plantage is nogal afgelegen. Bij een paar hutten hurkt een oude slavine naast een walmend vuurtje. In de schaduw ligt een zieke man, die zich op een elleboog opricht om hen te zien. Als hij zijn mond vertrekt weet de magistraat niet of het een grimas van pijn

dan wel een snier is. Hij wil hem slaan, hij wil hem hinkend en jankend als een hond in het struikgewas zien verdwijnen. Zijn paard wordt nerveus. Met moeite houdt hij het in bedwang.

De magistraat wil niet verder. Hij staat stil aan het begin van de door tamarinden omzoomde oprijlaan naar de planterswoning. Verderop maar onzichtbaar vanaf hier staat de fabriek: de suikermolen, het kookhuis, de raffinaderij en de destilleerderij. Daar zal het werkvolk samenscholen, de haat gekooid in nederigheid. Daar zal hij de waarheid moeten achterhalen. Hij knijpt zijn billen samen en stuurt zijn paard de schaduw van de tamarinden in. Hij hoort in de verte uit de klamme bossen op de berghelling de zware dreunen van de verboden goombaydrum.

Het huis heeft de vleugels in welkom gespreid; de luchtige, schaduwrijke veranda's rond de begane grond beloven gasten rust en koelte; de monumentale mahoniehouten deur staat open. De wijd opengesperde duistere muil midden in het huis zuigt de weerspannige magistraat naderbij. Niemand te zien. Ze stijgen af. De havenmeester en de rumshophouder blijven bij de paarden op de uitkijk staan. De slaaf rijdt door naar de suikermolen, waar naar zijn zeggen zijn aanwezigheid wordt vereist. Daarbij kijkt hij de magistraat aan. Die voelt zich op onverklaarbare wijze schuldig aan hij weet niet wat. Slaven kijken hem nooit in de ogen. Dat hoort niet. Zomin als hij ooit een slaaf zal aanraken, tenzij met een stok om hem te slaan. Een golf pijn slaat door zijn buik. Het is niet meer tegen te houden. De latrines zijn te ver. Tegen de blinde muur van een uitbouw aan de zijkant van het huis spuit hij snikkend en kokhalzend zijn darmen leeg, en dan heeft hij het lijk nog niet eens gezien.

In de hal met de glanzende houten vloer en de witgepleisterde muren is het koel en stil, of horen ze een onderdrukt jammeren dat hun de weg wijst? Nee. Niets. Als de dokter kucht, schrikt de magistraat. Waarheen? Ze kijken rond, op hun hoede, beducht, lopen dan op hun tenen naar achter waar de deur naar het slaapvertrek moet zijn. De dood heeft zich al onmiskenbaar aan de balken gehecht, heeft zijn floers over de schilderijen gehangen,

verspreidt zijn zwavel als een nevel door de kamers. Zijn mannen laten hem het eerst bij de deur, die op een kier staat. Hij duwt hem open. Later zal hij talloze malen dat gebaar in gedachten opnieuw maken en zien wat hij zag, omdat hij in een fractie van een seconde iets meende te ontdekken. Voordat de volle omvang van de verschrikking tot hem doordringt treft hem de houding van Jacob Rivers. Als hij die moet omschrijven: triomfantelijke radeloosheid. Tegenstrijdig. Is het rouw of spijt? Of haat? De magistraat weet niet waarom die gedachte bij hem postvat, hoe kortstondig ook maar. Later weet hij niet meer precies wat hij heeft gedacht. Elke twijfel verdwijnt als hij het tafereel op zich laat inwerken.

Jacob Rivers staat aan de lange zijde van het grote hemelbed, zijn linkerarm om haar schouders, zijn rechterhand – rood van bloed – geheven. Haar hoofd hangt vreemd geknakt achterover, de hals is afgesneden met een machete. Ze is geoogst als suikerriet. Gruwelijker nog is de wond in haar buik waaruit een volgroeide foetus puilt, alsof het kind uit de moederschoot klimmend aan zijn hiel werd teruggetrokken door de felle dood. De dokter duwt de magistraat opzij en haast zich naar het bed. Zijn eerste zorg is de foetus, die hij bevrijdt uit de knellende wond, waarna hij de navelstreng doorknipt, het kind als een konijn aan de enkeltes omhooghoudt en tegen de billen slaat.

‘Adem,’ beveelt de dokter. ‘Adem!’ Zijn stem weergalmt in de stilte. Maar er zijn uren voorbijgegaan sinds de daad werd gepleegd. Het leven laat zich niet commanderen. Dan gaat de dokter met het kind naar het venster en kijkt hij in het diffuse licht dat door de blinden valt naar het lijkje. Hij drukt het kind tegen zich aan, graait een omslagdoek van een stoel, die de vrouw daar nog maar zo kort geleden levend en zingend heeft neergelegd, wikelt het kind er helemaal in en legt het met een teder en zorgzaam gebaar naast zijn dode moeder.

De reder heeft inmiddels zijn vriend van het bed weggeleid. De dokter wenkt de magistraat. Ze moeten samen het lijk van de vrouw schouwen. Overal bloed. Haar ogen staan nog open. Op het dode netvlies ligt het beeld van de moordenaar. Als de dokter

de ogen sluit en haar handen op haar buik samenvouwt alsof ze de schaamte van haar wond bedekt, ontsnapt aan haar doorgesneden luchtpijp een laatste zucht en vormt zich een bloedige bel, die uiteenspat. Een druppel belandt op de hand van de magistraat. Hij zou gruwend weg willen rennen, maar de waardigheid van zijn ambt weerhoudt hem.

De klerk van het handelshuis bestudeert een gravure aan de wand en houdt zijn hand voor zijn mond. Zijn schouders schokken. De dokter bukt zich en haalt van onder het bed de machete tevoorschijn. Hij overhandigt het moordwapen aan de magistraat, die niet weet wat hij ermee moet doen totdat de dokter hem een kussensloop aanreikt waarin hij het ding kan opbergen. Misschien kan de eigenaar ervan worden opgespoord. Zwijgend verlaten ze de kamer van de dode en doen de deur achter zich dicht. Vrouwen zullen zich over de lijken ontfermen.

Aan de overzijde van de hal is het kantoor van Jacob Rivers. Daar heeft de reder zijn vriend in de stoel achter de schrijftafel gezet; hij schenkt hem een glas rum in en laat de fles rondgaan. De alcohol maakt de knoop van pijn in de maag van de magistraat los. Langzaam durft hij een zachte wind te laten gaan. Hij verplaatst zich om zijn eigen stank te ontwijken en neemt nog een slok. Dan beseft hij dat iedereen zwijgt omdat hij iets moet zeggen of vragen.

‘Wie was het, Rivers? Heb je de dader gezien?’

Jacob Rivers zegt niets. Hij schudt zijn hoofd. De grote Zeeuw met zijn verweerde kop staart naar zijn rechterhand, waarop het bloed van zijn vrouw donkere korsten vormt.

‘Hoe hoorde je het? Waar was je? Wie heeft het ontdekt?’

‘De kokkin.’

Het is het eerste woord dat ze hem horen zeggen. En alsof zijn eigen stem hem openbreekt, legt Rivers zijn hoofd op zijn armen en begint te huilen.

Naast het huis is de keuken gebouwd, een langwerpige hok met dikke muren en een hoge schoorsteen. In de lange vuurplaats is een bank gemetseld met openingen aan de bovenzijde waarop

kookpotten staan en openingen aan de voorzijde waardoor smeulende houtskoolvuren zichtbaar zijn. Op schappen staan aarde-werk en tin. Er hangen poken en blaasbalgen. Er staan kannen en schalen. In de schoorsteen zijn twee ovens. Op de grote geschuurde werktafel ligt een homp met bloem bestoven deeg naast twee dode geplukte kippen; door hun geknakte halzen vertonen ze een stuitende overeenkomst met hun vermoorde meesteres. Het ruikt naar verbrandend brood. In een hoekje beweegt een wit schort. Daar zit de kokkin. Haar bovenlijf wiegt en buigt als een boom in de storm. Ze prevelt voortdurend en slaakt kreetjes.

‘Mie jammer ju, tee mie kries ju, tee mie neem steen veeg mie hogo.’

‘Ze beweent mevrouw Rivers,’ zegt de klerk van het handelshuis, die het Neger-Hollands van de kokkin een beetje kan verstaan.

‘Finger seg ju, no seg mie.’

‘Ik denk dat ze zegt dat ze het niet heeft gedaan.’

‘Wie waren in huis vanmorgen?’

De magistraat spreekt langzaam en luid. De kokkin duikt weg, bang voor slaag. Ze herhaalt haar incantaties. No seg mie. No seg mie.

‘Waren er vreemden? Wat heb je gehoord? Wat heb je gezien?’

Nu weert ze met haar grote roze handpalmen de schreeuwende, roodaanlopende magistraat af. Haar geweeklaag klinkt een paar tonen hoger.

‘Sla haar,’ beveelt de woedende magistraat, die zelf te laf is.

De klerk kijkt aarzelend om zich heen. De reder en de dokter zijn bij Rivers gebleven. De havenmeester en de rumshophouder staan nog op wacht. ‘Ik denk niet dat slaan helpt,’ zegt de klerk. ‘Ze is helemaal van de kook.’ Hij begint van de zenuwen te giechelen.

De plantage van Rivers heeft twee suikermolens: een windmolen en een molen aangedreven door ossen of slaven. De windmolen is voortdurend in reparatie. Onderdelen zijn moeilijk te krijgen. Op dit moment wordt de tweede molen gereedgemaakt voor een nieuwe suikeroogst, die op het punt van beginnen staat.

Het is januari en de eerste velden zijn bijna rijp. De goten waardoor het sap van de molen naar de cisternen moet lopen zijn schoongemaakt, de ketels geschuurd, de schuren geveegd. Stapsels gedroogd kaf liggen klaar voor de vuren onder de kookpotten, waarin stap voor stap het sap wordt gekookt en gezuiverd en overgegoten. Werk van specialisten. Enorme okshoofden wachten in de raffinaderij op de afgekoelde brij. De molasse zal eronderuit druipen en binnenin blijft de bruine muscovado achter. Van de molasse wordt rum gemaakt. Niets gaat verloren.

Toen Rivers, die oorspronkelijk afkomstig was uit Zeeland en Van de Wetering heette, de plantage overnam van een nietsnut die zijn geld in Londen verbraste en zijn land tot de rand toe beleende om zijn speelschulden te betalen, was de zaak ernstig verwaarloosd door een drankzuchtige en hardvochtige Ierse opzichter. Rivers had tegenslag, omdat juist op dat moment de suiker minder opbracht en het eiland werd geteisterd door natuurrampen, arbeidsonrust en corruptie, maar hij heeft de zaak op orde. De sterfte onder de slaven is teruggelopen, vluchten komt een stuk minder voor, de toekomst ziet er goed uit. En nu dit.

In het kookhuis wachten de slaven en de opzichters op de magistraat. Vanzelfsprekend gaat hij zelfs de korte afstand van het huis naar de fabriek niet te voet. Hij zit hoog te paard om indruk te maken. Dat lukt hem nu ook wel weer sinds hij zich heeft ontdaan. De kokkin loopt op een holletje voor hen uit. Het kookhuis is een ruime en luchtige constructie: een rieten dak op houten palen, de wind heeft er vrij spel, de zon niet. Als de vuren onder de ketels branden kan het er niettemin bloedheet zijn. De magistraat stijgt af. Hij heeft er altijd moeite mee zich in een gezelschap van louter zwarten te begeven. Hij voelt zich bedreigd. In een voorportaal van de hel.

Op de vloer van aangestampte aarde hurken de pakweg zestig veldslaven van Jacob Rivers, gekleed in een grauwe katoenen broek en gewapend met houwelen en schoffels. De huisslaven staan bij elkaar. Ze zijn netter gekleed en beter gevoed en kijken neer op de anderen. Bij de ketels leunen de vaklieden: de kuipers,

de kokers, de metselaars, de timmerlui, de pottenbakkers. Daar staat ook de slaaf die de moord heeft gemeld. Hij noemt zich bedrijfsleider.

De magistraat weet niet zo goed hoe hij de zaak moet aanpakken. Hij ziet dat sommige slaven huilen. Van verdriet. Niet van angst. Hij kent het verschil. Dat brengt hem van zijn stuk. Hij schraapt zijn keel. Ondervragen heeft geen zin. Ze zijn over het algemeen te stom om voor de duvel te dansen. Te stom ook om een behoorlijk misdrijf te plegen. En als ze dat niet zijn, doen ze wel alsof. Of ze liegen. Hij spreekt hen kortaangebonden toe. Dat ze het onmiddellijk moeten melden als ze iets verdachts hebben gezien of als ze informatie hebben die het onderzoek kan vergemakkelijken. Dat er anders wat zal zwaaien. De waarheid komt altijd uit. En een leugenachtige slaaf wordt een heel hongerige slaaf of een heel dode slaaf, reken daar maar op. En nu aan het werk. Hij gebaart de handwerkslieden en de huisslaven te blijven. Dat is slimmer spul. Toegewijder misschien ook aan de planter. Als honden. Zwarten zijn honden. Ze moeten als honden worden behandeld.

De veldslaven krabbelen overeind. Maar ze blijven staan als ze Jacob Rivers zien naderen met bloed op zijn hemd en vest. Een weeklacht ontsnapt aan de keel van een jonge vrouw, de rest valt in. Het is geen theater, ook geen ritueel, het is gemeend en spontaan, dat ziet de magistraat ook wel. En Jacob Rivers staat toe dat de oudste slaaf voor hem knielt, zijn handen kust, opstaat en met zijn voorhoofd Rivers' voorhoofd aanraakt.

‘Ik heb jullie hulp nodig,’ zegt Rivers. ‘Ik hoop en verwacht dat geen van jullie schuldig is. Ik weet dat jullie van haar hielden. Maar misschien is er onder jullie toch een die reden had mijn vrouw en mijn kind te vermoorden. Vertel wie zich onrecht aangedaan voelde door mijn vrouw. Door mij. Leg je oor te luisteren en hoor wie pocht op de scherpte van zijn mes.’

Een zucht van schrik en protest gaat door de gelederen. De kokkin valt flauw. Rivers neemt een houweel en loopt de zon in. Ze zien hem met de blik de afstand tot het huis en tot de fabriek me-

ten. Aan de rand van een veldje pompoenen onder een banyanboom, slaat hij zijn houweel in de grond en begint hij haar graf te delven.

Ada

De laatste vlucht van die dag bracht me naar het eiland, een grote, groene kwal land met een smalle witte rand in glinsterend blauw gelegd, cliché van een paradijs. We hadden de ondergaande zon in de rug. De korte landingsbaan was een duidelijk zichtbare rechthoek in een gebied waar ogenschijnlijk verder niets langs rechte lijnen liep. Straks zou ik daar zijn. Ik dacht mezelf alvast vooruit. Was ik eenmaal beneden, dan kon ik nooit meer weg. Dan werden speciaal voor mij alle veerboten uit de vaart genomen en alle vluchten geannuleerd. Dan was er niet eens meer een was-tobbe te huur om met van pollepels gemaakte peddels het ruime sop te kiezen. Dadelijk werd ik als een muiter onverbiddelijk achtergelaten op die schots grond. En ik had het zelf gewild.

De stewardess zat in haar veiligheidsriemen glazig voor zich uit te staren, gereed voor de landing, en wilde mijn wenk niet zien. Haar poppenkop had de geverniste net-echtheid van een Jeff Koonssculptuur. Ik maakte me los en liep naar haar toe, tussen boze blikken door, me vastgrijpend aan stoeleuning, doelgericht als een dronken kerel op weg naar de volgende kroeg. Verassing eerst, dan verwijt in haar ogen. Het mechaniekje trad knarsend in werking.

‘U moet op uw plaats blijven zitten.’ Stalen stemmetje.

‘Gaat dit vliegtuig vanavond nog terug?’

Ik viel op mijn knieën in het gangpad doordat het toestel plotse-ling sterk daalde. Ze boog zich pro forma voorover om me te helpen, maar ik weerde haar af.

‘U moet op uw plaats blijven zitten.’ Klik. U moet op uw plaats blijven zitten. Klik. U moet op uw plaats blijven zitten.

Dat deed ik: ik zat op de grond, terwijl het toestel trillend en schuddend naar beneden dook. De piloot moest hem met flinke zijwind precies op die tennisbaan mikken. De passagiers keken om, tuk op een rel. Ze zouden nog dagen later vertellen van die vrouw in het vliegtuig, die opstond toen het niet mocht en in het gangpad bleef zitten tijdens de landing, een door extreme vlieg-angst gekwelde gek.

‘Kan ik met jullie mee terug?’ Desnoods boven op de bagage gesjord als deklust. Ik strekte een hand naar haar uit. Help, we storten neer. De wind grijpt ons en smijt ons tegen de berghelling. We spatten uiteen als insecten tegen de voorruit.

‘We zitten vol,’ zei ze in het wilde weg, want ze kon het volgens mij niet weten. ‘U moet op uw plaats blijven zitten.’ Klik.

Dat was precies wat ik wilde. Ik bleef dus aan haar voeten in het gangpad zitten. Waar was ik bang voor? Wilde ik veilig landen of wilde ik helemaal niet landen? Even later moest ik toch het vliegtuig uit, want haar vriendelijk modulerende stem – het staal had een fluwelen handschoen aangetrokken – verkondigde dat we gearriveerd en welkom waren, en dat ze op een prettig verblijf hoopte voor ons. Al waren we in de hel beland, dan nog had ze ons dat toegewenst. Ik herinnerde me een grimmig-ironische affiche die vroeger bij ons thuis in de keuken hing: ‘This vacation visit beautiful Vietnam.’ Soldaten kropen schietend rond, afgerukte ledematen vlogen door de lucht. Ook hing er enige tijd een foto van een Biafraantje met ogen als karbonkels en tussen huid en bot geen aasje vet. Eet smakelijk. Dat was geloof ik juist niet de bedoeling.

Toen ik eenmaal vaste grond onder de voeten voelde, verdween de paniek met achterlating van een lichte spanning. Ik zuchtte diep. Ik moest me niet zo aanstellen. ‘Kindje, je moet leren de consequenties van je daden te aanvaarden,’ zegt Huib dan met zijn enigszins sadistische, pedagogische inslag. Als hij vindt dat ik me aanstel, komt hij ook altijd met dat ouderwetse Couperus-achtige ‘kindje’.

Het woei. De wind was warm als in de luchtsluis van een waren-